

218 . Vlaha | Comuna: Săvădisla | Județ: Cluj | Punct: Pad (Autostrada Borș-Brașov, tronson 2B, km. 43+000 - 44+000) | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 59407.04

Perioade: Preistorie, Evul Mediu

Epoci: Epoca bronzului, Hallstatt, Epoca migrațiilor, Evul Mediu

Tipuri sit: descoperire izolată

Categorii sit: Domestic, Religios, ritual și funerar

Autori: Emese Apai, Marius Vasile Ardeleanu, István Asztalos, Rezi Botond, Florin Gogâltan, Zsolt Molnár, József-Gábor Nagy, Virgil Rusu, Alin Savu, Ioan Stanciu, Daniel Tanasiciuc, Árpád Tatár, Mircea Todea, Radu Zoltan

Instituții: Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca

Raport

Situl este amplasat pe terasa prelungă, relativ plană, care delimitează spre V valea pâraului Finişel (denumit de către localnici, uneori, Racoș), afluent al Someșului Mic. În linie dreaptă, localitatea se află la cca. 9 km SV față de orașul Cluj-Napoca. Ca urmare a defrișărilor începute, foarte probabil, încă din perioada medievală și intensificate în decursul vremii, terenul prezintă exces de umiditate. Altitudine: 474-476 m. Repere: N 46o42'; E 23o26'.

A devenit cunoscut în urma unor investigații la suprafața solului, în vara anului 2004, după inițierea lucrărilor la construcția Autostrăzii Borș-Brașov, dată la care a început și cercetarea arheologică preventivă. Săpăturile arheologice din campania anului 2005 au fost susținute în intervalul 14.02–31.10.2005. Dacă principalul obiectiv al campaniei din 2004 l-a constituit determinarea extensiei la orizontală a sitului și precizarea stratigrafiei, prin intermediul mai multor secțiuni, eforturile din campania 2005 au vizat decaparea mecanică a stratului de arătură (pe o adâncime maximă de 0,30 m, până deasupra nivelului preistoric), identificarea/delimitarea complexelor arheologice existente și săparea acestora. În spațiul dintre secțiunile mai vechi au rezultat 10 suprafețe rectangulare (nr. I-X), de mărimi variabile, între 380 m² și 2968 m².

Suprafața estimată a întregului sit este de cca. 1,5 ha, din care cca. 1,15 ha sunt afectate prin construcția șoselei menționate. Până în prezent, cercetările au epuizat 5236 m², respectiv aproape 46% din suprafața sitului. Ținând seama și de complexele deja investigate în anul 2004, până la sfârșitul campaniei 2005 au fost identificate 853 complexe arheologice, dintre care 219 sunt morminte din sec. VI p.Chr., în rest locuințe, gropi sau alte amenajări preistorice, inclusiv un mormânt de înhumatie din epoca târzie a bronzului. În total, a fost epuizată cercetarea a 160 morminte din sec. VI, dintre care 117 pe parcursul campaniei 2005. Dintre cele 634 complexe preistorice identificate până acum, 624 dintre ele au fost integral săpate.

Locuirile preistorice:

Spre deosebire de campania trecută, decaparea unor suprafețe mari ne-a permis reconstituirea cvasi-integrală a locuirii preistorice din punctul Pad. Chiar dacă cercetarea nu a fost încheiată, astăzi deținem informații importante despre organizarea internă a unor așezări de la sfârșitul epocii bronzului și din prima epocă a fierului. Deoarece în acest scurt raport nu pot fi prezentate decât informații de natură generală, ne

vom mărgini să precizăm cele mai importante rezultate obținute în campania din 2005. Așa cum s-a constatat încă din 2004, prin sondarea cu secțiuni magistrale a întregului obiectiv, stratigrafia nu este foarte complicată. Nivelul preistoric, în urma distrugerii părții sale superioare prin lucrările agricole, are o grosime cuprinsă între cca. 0,10 m și 0,25 m, cu acumulări mai importante în preajma unor complexe. Deoarece unele dintre ele nu au putut fi conturate la baza stratului de cultură propriu-zis, a fost săpat manual și solul antic, care are o grosime variabilă cuprinsă între 0,15 și 0,25 m și o culoare brun-negricioasă, până s-a atins lutul galben.

Cele peste 600 de complexe preistorice cercetate integral, marea lor majoritate aparținând perioadei târzii a epocii bronzului, ne oferă o imagine, deocamdată parțială, a modului în care era utilizat spațiul unei așezări. Locuințele nu erau foarte adânc săpate în pământ (0,40-0,60 m) și prezentau mai multe „încăperi”. Suprastructura era din lemn lutuit, iar acoperișul din materiale vegetale acoperite, cel puțin într-un caz, cu glie. Gropile de provizii se găseau în imediata lor apropiere, într-un singur caz fiind surprins un astfel de complex în interiorul casei. Gropile sunt de forme și dimensiuni diverse: unele prezintă una sau mai multe trepte de acces, situație ce indică utilizarea lor curentă, iar altele, foarte mari și adânci, erau utilizate probabil pentru păstrarea hranei pe o perioadă mai lungă de timp. Nu au fost identificate vetre de foc interioare, ci doar exterioare. Între locuințe, situate de altfel la o distanță mare una de alta, au fost surprinse și alte tipuri de complexe: un cuptor cu boltă și groapă de acces, săpate în lutul galben, diverse șanțuri de fundație a unor amenajări gospodărești și numeroase gropi de pari care, în unele cazuri, permit reconstituirea unor construcții de suprafață în care, probabil, erau adăpostite vitele. O categorie aparte o constituie acele complexe care prin formă și inventar nu pot fi atribuite nici uneia dintre categoriile menționate mai sus. Menționăm o groapă, nu foarte adâncă, în care au fost depuse ordonat, până la umplerea completă, 16 pietre sumar fasonate (calcar), o râșniță din gresie, spartă în trei bucăți, alte fragmente de la mai multe râșnițe, șapte zdrobitoare, un lustruitor tot din gresie, fragmente ceramice de la mai multe vase, fragmente de vatră cu gardină. Toate au fost trecute în prealabil prin foc, fiind mai apoi depuse în această groapă. Un alt complex interesant este o groapă de dimensiuni peste medie, care a conținut o cantitate foarte mare de boabe de grâu carbonizate, două scăunele miniaturale din lut, două străchini întregibile sparte pe loc, fragmente de la vetre cu gardină etc. Aproape de fundul gropii s-a conservat, carbonizat, un recipient realizat din scânduri de lemn, cu dimensiunile aproximative de 60 x 60 cm și o înălțime de cca. 10 cm. Atât în acest „ciubăr”, cât și sub el, s-au găsit semințe carbonizate. O strachină mare și un vas cu picior depuse cu gura în jos mărgineau recipientul. În strachină, tot cu gura în jos, au fost descoperite o cană, o ceașcă și un fragment de strachină. Alături a mai fost depus un vas mic de factură grosieră, o lamă de silex și o fusaioală din lut.

Pe baza materialului ceramic dar și a pieselor de metal (brățări, un pandantiv din bronz, un cuțit din fier) locuirea din epoca bronzului se plasează în etapa a II-a și eventual începutul perioadei a III-a a bronzului târziu (Br D – Ha A central european). Din punct de vedere cultural, lucrurile vor fi pe deplin lămurite după analiza fiecărui complex în parte.

Alături de această locuire din bronzul târziu, au mai fost identificate câteva complexe (locuințe, gropi, probabil unele amenajări gospodărești de suprafață) din prima etapă a epocii fierului. Materialul ceramic (de remarcat ceștile în formă de „rinichi”) se regăsește în nivelul II de la Teleac sau la Mediaș și permite datarea sa în etapa Fier II (Ha B2 central european).

Cimitirul din sec. VI p.Chr:

Aparține orizontului „cimitirelor cu morminte dispuse în șiruri paralele” (Reihengräberfelder), care în jumătatea estică a bazinului carpatic, începând din a doua jumătate a sec. V și până spre mijlocul veacului următor, caracterizează lumea gepidă. Necropola ocupă partea mijlocie a terasei, fiind de remarcat densitatea relativ mare a mormintelor, ușor diminuată spre periferie (deocamdată, a fost delimitată doar marginea sa estică). Majoritatea complexelor funerare au formă dreptunghiular-alungită în plan, uneori tinzând spre forma unui pătrat, cazul mormintelor duble. Ținând cont de posibilitatea de a determina vechiul nivel de călcare (la cca. -0,20 m de la suprafața actuală, gropile fiind sesizabile imediat sub stratul de arătură, care a bulversat partea lor superioară), adâncimea lor variază între 0,60-0,70 m – 1,50-1,80 m, mai puțin adânci fiind, evident, cele în care au fost îngropați copii ori adolescenți.

O șansă excepțională pentru cercetare este aceea că poate fi determinat conturul lor la o adâncime foarte

apropiată nivelului de călcare corespunzător cimitirului, de aceea a fost posibilă, înainte de toate, înregistrarea precisă a gropilor de jaf, alături de o întreagă serie de detalii. În marea majoritate a cazurilor acestea au fost trasate cu extremă precizie pe suprafața mormântului, iar la adâncimea când umplutura gropii mormântului era evidentă, jefuitorii au restrâns suprafața gropii de intervenție deasupra porțiunii corespunzătoare pieptului și bazinului, adică acele părți ale corpului defunctului unde se aflau obiectele ce prezentau interes. Adeseori a fost surprinsă situația în care groapa de jaf a atins sicriul de lemn, jefuitorii intervenind apoi doar în interiorul acestuia. Cu excepția oaselor picioarelor, neatinse de gropile săpate de jefuitori, restul oaselor au fost găsite în dezordine, în cazurile în care scheletele s-au păstrat mai bine fiind sesizată chiar lipsa unora dintre ele. Fără excepție, aceste gropi de jaf au fost acoperite imediat după efectuarea intervenției, uneori în partea superioară a acestei umpluturi fiind aruncate vasele scoase din mormânt ori au fost așezate pietre de dimensiuni mai mari, cea din urmă situație sugerând prezența inițială a unor semne de mormânt, amenajate din blocuri de piatră locală ori bucăți mai mari de piatră de râu. Probabil că statistica finală va indica o proporție de aproape 90% pentru mormintele jefuite, aspect care diferențiază la modul tranșant cimitirul de la Vlaha față de cele similare din Transilvania ori restul regatului gepid. Fără a intra în detalii, este de precizat faptul că au fost înregistrate suficiente observații care sugerează jefuirea mormintelor la o dată relativ scurtă după îngroparea defuncțiilor. Spre exemplu, în cazul unor morminte de războinici au fost găsite doar umbo-urile scuturilor, vârfuri de săgeți, lipsind spadele ori cuțitele lungi, ceea ce poate însemna că acestea au fost sustrate de către jefuitori, fiind încă utilizabile. De asemenea, în mai multe rânduri a fost constatat faptul că mormintele cu inventar sărac nu au fost jefuite.

Datorită solului umed, în general scheletele sunt prost păstrate, de asemenea au fost identificate doar resturi vagi ale sicriilor de lemn, de cele mai multe ori fiind delimitate doar amprentele acestora, lemnul putred colorând solul. Referitor la cele din urmă, majoritatea par să fi fost scobite în trunchiuri de copaci.

Inventarul recuperat este sărac, fiind vorba cu precădere despre cataramă de fier ori cataramă simplă de bronz (morminte de femei și bărbați), brățări de fier, mărgelile din pastă de sticlă și relativ multe de chihlimbar (morminte de femei), vârfuri de săgeți de forma frunzei de salcie, apoi cu două sau trei aripioare, un langsax (morminte de bărbați). Vasele de lut apar sporadic, cu exemplare perfect încadrabile ceramicii cunoscute deja din cimitirele gepide. Până acum au apărut doar două vase lucrate cu mâna, în rest au fost confecționate la roata rapidă. În cazul unui mormânt nejefuit, defuncta purta în porțiunea pieptului două fibule digitate (bronz), a căror poziție cronologică corespunde secolului V târziu și primei jumătăți a secolului VI. Cel puțin în stadiul de acum al cercetării, acesta este și intervalul pe parcursul căruia cimitirul poate fi datat.

Situație curioasă, într-o groapă de mici dimensiuni (inițial s-a crezut că este o groapă de stâlp) se afla o brățară al cărei corp este lucrat din tablă de bronz, decorată cu un buton masiv bitronconic, din argint masiv. Piesa poate fi datată spre începutul perioadei Latène B2, respectiv în orizontul 1 – Pișcolț1. Dacă nu cumva această descoperire reprezintă o stranie apariție izolată, atunci este posibilă identificarea unor vestigii din această vreme în porțiunea vestică a sitului.

Investigarea completă a porțiunii de sit afectată de construcția Autostrăzii este planificată pe parcursul campaniei din anul 2006, conform contractului încheiat cu Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale, finanțatorul acestei cercetări arheologice preventive.

Informații suplimentare online

[Raportul 3551 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
